

Entrevista de Josep Cruañas del 1997 a la revista El Temps: 'Amagar la història beneficia el vencedor'

Autor: Oriol Cortacans

Data de publicació: 14-04-2023

Josep Cruañas és historiador i advocat, especialista en legislació de patrimoni, arxius i drets d'autor. També és una de les persones que més s'ha preocupat per accedir al sumari del procés contra el president Lluís Companys.

La setmana passada Barcelona va acollir la V Conferència Europea d'Arxius, organitzada per l'Associació d'Arxivers de Catalunya (AAC). Un dels temes que més es van discutir va ser la dificultat d'accedir a documents i arxius històrics. En aquest sentit, en la darrera jornada de la Conferència, es va presentar un document de la Comissió Europea que recomanava de millorar l'accés als arxius de l'administració pública. Josep Cruañas, assessor de l'AAC en matèria de legislació sobre arxius, i un dels més bons coneixedors del cas del sumari contra Lluís Companys, també va ser present en aquesta conferència.

—Què en pensa, de la recomanació de la Comissió Europea?

—Crec que les recomanacions aquestes intenten sistematitzar el que seria una actuació correcta perquè es compleixi la normativa existent en aquesta matèria. I alhora marcar una sèrie de punts bàsics per als arxivers. Tot respectant, això sí, els drets de les persones i el dret genèric d'accés a la informació.

—Com podria afectar això l'estat espanyol?

—Ara l'accés a la documentació el regulen dues normes. D'una banda la Llei 30 del 1992, que es refereix a la normativa de les administracions públiques. Després hi ha la legislació del patrimoni segons la qual quan aquesta documentació ha deixat de ser administrativa, passa als arxius de caràcter històric. La Llei del Patrimoni marca uns terminis que estableixen l'accés a aquesta documentació. És a dir, la Llei de patrimoni de l'estat diu que determinada documentació que tingui dades lligades a la intimitat de les persones, com ara la fitxa policial, no es podrà consultar fins passats vint-i-cinc anys de la mort de la persona o bé amb autorització dels afectats, o bé quan hagin passat cinquanta anys des

que aquesta documentació es va produir. Aquesta legislació administrativa és una mica curta i, de fet, això ho ha reconegut una sentència de finals de l'any passat del Tribunal Superior de Justícia. En una petició d'un periodista que volia accedir al sumari de Heinz Chez, un dels darrers ajusticiats durant el franquisme, es reconeix com a dret a la informació accedir a aquesta documentació, fins i tot abans que aquesta es consideri històrica.

—Aquesta legislació també afecta la documentació militar?

—Naturalment, el que passa és que la llei estableix que hi ha un seguit de documentacions amb unes lleis pròpies que estableixen una reserva especial. Per exemple, la documentació de matèries reservades, el CESID, que té una llei de secrets oficials. Aquest és el cas més conflictiu. La sentència que deia abans va més enllà de tot això. Ja que tot i que quan es va sol·licitar d'accedir al sumari de Chez no havien passat els vint-i-cinc anys de la seva mort, el tribunal va reconèixer com a dret preferent el dret a la informació, per sobre de qualsevol altra consideració. L'única excepció que feia la sentència és que l'accés havia de ser limitat quan hi hagués documentació de caràcter privat.

—Com a precedent, aquesta sentència pot ser més important fins i tot que la recomanació de la Comissió Europea.

—De fet la recomanació ja estableix criteris entre les normes d'accés i el dret a la intimitat. Però en aquest sentit, el tribunal el que fa és donar una amplitud més gran al dret a la informació que no el que seria l'aplicació exclusiva de les normes d'accés als arxius de manera normal. És a dir, l'accés de qualsevol ciutadà a una determinada documentació, que té unes limitacions bastant grans. De tota manera, cal tenir en compte que el dret a la informació ha de ser entès no únicament amb caràcter periodístic, sinó també com a dret a obtenir informació per a difondre-la en treballs de recerca en diversos àmbits.

—Passem a casos concrets. En el cas del sumari del procés contra Lluís Companys aquesta sentència seria un precedent molt important...

—El sumari de Lluís Companys és un procés de caràcter judicial fet l'any 1940. I aquesta documentació està en un arxiu de caràcter judicial perquè en aquell moment la jurisdicció militar formava part de la jurisdicció general. Per tant aquesta documentació, cal mirar quan es va fer i quin caràcter té. Si mirem la llei de patrimoni, ja fa més de vint-i-cinc anys que ha mort Companys. A més, la seva família sempre ha manifestat que autoritza la consulta. I una tercera consideració és que aquesta documentació té més de cinquanta anys. Per tant és molt clar que no té sentit que no es pugui accedir a aquest sumari.

—Aleshores, quin és el problema?

—És un problema d'interpretació legislativa, per motius exclusivament polítics. Perquè per exemple, sí que s'ha tingut accés a documentació similar, com la del general Batet o la d'en Carrasco i Formiguera. O sigui que aquí hem de veure que hi ha un comportament com a mínim absolutament aleatori. I això no pot ser. Precisament la normativa del Comissió Europea estableix que s'ha de ser molt estricte amb el compliment de les lleis. Per tant no hi ha cap administració legitimada per dir: "escolti, la llei diu això, però no crec que ara sigui necessari complir-la". L'administració ha de complir la llei, i a partir del moment en què s'acaben els límits establerts no hi ha d'haver cap obstacle per a accedir-hi.

—Vostè, en canvi, fa molt de temps que intenta accedir-hi, i de moment sempre li han dit que no...

—Sí, l'any 1992 vaig presentar una sol·licitud, i paral·lelament també la va presentar ERC. Van ser denegades. Després he anat posant recursos, fins a l'actualitat, que estic pendent de la resolució del Tribunal Superior de Justícia. A més, més tard també van presentar recursos l'Ajuntament de Rubí i la Dolors Genovès, periodista de TV3. No pot ser que passin tants anys i això no es resolgui. No pot ser que una administració jugui a interpretar la llei com li doni la gana i deixi que passi el temps. Per exemple, dins el procés d'aquestes peticions hi ha un escrit de l'administració que reconeix que la documentació és rellevant, però afegeix que aquest cas ja està prou estudiat. Això evidentment es contradiu amb el dret a la informació, i amb un dret reconegut a la Constitució, en què s'explicita que hi ha un dret a la creació literària, lingüística i tècnica, és a dir a la investigació. Per tant, no es pot dir que això ja està prou estudiat. Tot plegat no s'aguanta per enlloc.

—Un altre dels aspectes que s'han utilitzat per frenar l'accés a diversos arxius ha estat argumentar que pot afectar la intimitat de determinades persones.

—Sí, però això no té cap mena de sentit. La mateixa llei diu que a la documentació que contingui informacions de caràcter personal —és a dir, que la divulgació d'aquesta informació afecti la intimitat d'una persona—, no s'hi pot accedir abans de cinquanta anys. I aquest temps ja ha passat en el cas de Companys, per tant no hi ha possibilitat d'apel·lar a aquesta reserva.

—I el dret a l'honor?

—Pel que fa al dret a l'honor de les persones, aquest no es toca per consultar una determinada documentació. I especialment en el cas del sumari del procés a Companys, on hi ha indagacions del tribunal, sentència i declaracions.

Abans de fer cap declaració es diu al testimoni que digui la veritat i, per tant, s'entén que hi manifesta la veritat. És a dir, que el fet de saber-ho no pot representar cap taca a l'honor de ningú, ans són fets històrics. A més va ser un procés que formalment, només formalment, era públic. El més soprenent d'aquest cas és l'actitud absolutament arbitrària de l'administració. I el tema és molt important, ja que, a més de Companys, això afecta tots els sumaris que en aquella època va fer la jurisdicció militar de tota la gent que va ser processada després de la guerra. I això són centenars i milers de processos similars al de Companys, que signifiquen una part de la nostra història d'una gran importància. Perquè, desenganyem-nos, si no s'han de conèixer els fets i la documentació, fins que tothom sigui mort, mai no es podria consultar res. Per tant s'han de conèixer els fets. El que passa és que, és clar, podria haver un expedient meu en alguna administració que parlés de coses que jo hagués fet fa uns anys i que no m'agradés que se sabessin. Però, si són coses que jo he fet, encara que no m'agradí que se sàpiguen, pel que sigui, és igual, s'ha de saber, perquè conèixer la veritat dels fets és un dret. El que no es pot fer és amagar la història, perquè normalment aquesta ocultació de la història acostuma a afavorir els vencedors i no els vençuts. Ara no fa gaire, per exemple, a Perpinyà, van trobar en un contenidor un arxiu parcialment cremat referent a la col·laboració de França amb els nazis per perseguir els jueus. Des del punt de vista de França, els seus ciutadans tenen tot el dret a saber què caram va passar llavors, perquè la història ha de buscar la veritat, no els mites. A més, conèixer els fets històrics és un dret democràtic, i si se segresta la informació és difícil que es pugui analitzar la història amb rigor. Per exemple, a l'estat, durant la transició, hi va haver una ordre dels governs civils de cremar tota la informació del Movimiento. Això és un acte criminal. I això no s'ho pot permetre un estat democràtic.

—Així podríem dir que l'accés als arxius és un termòmetre de l'estat de la democràcia d'un país?

—Jo crec que sí. I sobretot l'accés a la documentació més senzilla, que pugui aclarir determinats fet importants. I és fals que obrir i conèixer determinades dades pugui tornar a obrir ferides del passat. Realment el que crea una gran tensió és l'ocultació d'informació. I precisament això s'evita amb l'accés a la informació, realitzat de manera normal. Jo crec que el fet de poder exercir la llibertat a la informació és un exercici democràtic molt important. Evidentment sempre hi haurà gent que voldrà amagar el seu passat, però els fets s'han de conèixer.

Oriol Cortacans

[«El Temps», núm. 678, 16 de juny del 1997, p. 52-54].